

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar hosszú távú fejlesztése

A népgazdaság tervszerű irányítása megköveteli, hogy az ország hosszabb távon, a lényeges fontosságú területekre fejlesztési programokkal, stratégiai célokkal rendelkezzen és azokhoz a szükséges eszközöket is megjelölje.

A népgazdaság 2000-ig készülő komplex, hosszú távú koncepciójához erdőgazdálkodásnak és a hozzá szervesen kapcsolódó elsődleges faiparnak is ki kell dolgoznia elképzeléseit a következő 20 esztendőre. A népgazdasági irányításának ez az igénye önmagában is jelzi, hogy a termelésben képviselt számszerű részarányánál nagyobb súlyúnak tartja e tevékenységi kört, amely hazai nyersanyagot és energiahordozót állít elő, számottevő szerepe van a külkereskedelem alakításában, meghatározó feladata van az emberi környezet megóvásában, illetve javításában, valamint a dolgozók kulturált pihenésében, egészségvédelmében.

Ismeretes, hogy öt évvel ezelőtt ez az ágazat igen mélyreható, rendkívül széles társadalmi bázisra épített, hosszú távú koncepciót készített, amelyet a legfelsőbb politikai és gazdasági vezetés megtárgyalt és fontos állásfoglalásokkal megerősített. Az utóbbi években ennek alapján dolgoztunk. Ez segítette az V. ötéves terv sikeres befejezését és a VI. ötéves terv megalapozását. Valamennyien tudjuk, hogy az erdőgazdaságra és az elsődleges faiparra vonatkozó állásfoglalások meghozatala után, a közelmúltban olyan, mindent átforgató változások történtek a világpolitikában és -gazdaságban, amelyek gyökeresen módosítják az előző negyedszázadban kialakult irányzatokat, és amelyek nyitott gazdaságunkat is nagymértékben érintik. Ezek közül néhány legfőbbet említek:

— Az energia- és nyersanyagválság nyomán a második világháborút követő, rendkívül gyors és hosszan tartó fellendülési szakaszt a fejlett tőkés gazdaságokban különlegesen hosszú recesszió követi. A kapitalista újratermelés ciklusának megtorpanása, illetve lassú fellendülési szakasza meghatározóan rányomja bélyegét a világgazdaságra: számítás szerint egészen az ezredfordulóig.

— A megtorpanás és a lassúbb fejlődési tendencia mellett erőteljes ingadozásokkal is számolnunk kell. Ez a megbízható prognózist különösen megnehezíti a következő időszakra.

— A tudományos és technikai forradalom nem zárult le a válsággal: hajtóereje a növekedésben nem lebecsülendő. Jellemző, hogy pl. az automatizálás, a számítástechnika fejlődése ebben a szakaszban is töretlen. A másik oldalon ugyanakkor a gazdaságosan előállítható energiaforrások és nyersanyagok hiánya általános érvényű és tartós gond a világban. A mennyiségi fejlődés így egyre inkább intenzív minőségi szakaszba vált át.

— Ilyen körülmények között elsősorban a jóléti célú felhalmozás tartós visszaesése jelentkezik. Az építkezések ütemében nem számíthatunk egyelőre a tartós konjunktúra éveiben tapasztalt növekedésre.

— Nem elhanyagolható tényező, hogy a gazdasági nehézségek leküzdésére, illetve a tőkés hatalmi pozíció erősítésére a vezető kapitalista államok a fegyverkezés fokozását erőltetik, mint ahogy azt napjaink tényei bizonyítják. Ez növeli a két vilárendszer közötti feszültséget, gátolja az egészséges nemzetközi árucserét, kooperációt, illetve eltorzítja a termelési szerkezetet, az erőforrások felhasználásának racionális irányait. A tőkés világgazdaságban

lejátszódó folyamatok kisebb-nagyobb mértékben népgazdaságunk fejlődését is érintik.

— A nemzeti jövedelem alakulása és felhasználásának arányai jól jellemzik a várható fejlődés ütemét. Az egy főre jutó nemzeti jövedelem átlagos éves növekedése az 1965—70-es évek között 6,4⁰/₀, a IV. ötéves tervidőszak alatt 5,8⁰/₀, míg az V. ötéves tervidőszak alatt már csak 2,9⁰/₀ volt. Az előrejelzések 1,9—3,4⁰/₀ között prognosztizálják a nemzeti jövedelem alakulását a következő 20 évben.

— A nemzeti jövedelem ilyen mértékű csökkenése nagy gondot jelent a fogyasztási és felhalmozási célú javak helyes arányának megteremtésében. A kiegyensúlyozott életszínvonal-politika az időszak első felében a termelő felhalmozás visszafogását, illetve — a hatékonyság figyelembevételével — erőteljes differenciálását kívánja.

— Figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy az ország importösszetételének szerkezete kényszerűen változik, a feldolgozottabb termékek aránya nő, a nyersanyagok aránya csökken és ez fokozott devizaterhet jelent a magyar népgazdaságnak. Következtetésképpen az import kiváltására, helyettesítésére a hazai lehetőségek nagyobb mértékű kihasználására az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani.

— Lényeges meghatározó elem, hogy a hosszú távú tervidőszak alatt a lakosság lélekszáma várhatóan 100—200 ezer fővel csökken, ellentétben az elmúlt időszakokkal, amikor a népesség folyamatosan — ha nem is látványosan — növekedett.

— Ha ennek tükrében az erdőgazdálkodás és elsődleges fafeldolgozás helyzetét vizsgáljuk, a vázolt jelenségek keletében voltak olyan közvetlen hatások is, amelyek fagazdálkodásunk hosszabb távú fejlődését befolyásolják.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar a hetvenes évek közepén végbe ment nagyarányú világgazdasági változások után méltán számíthatott a kialakult új értékarányok állandósulására, a hosszú távon prognosztizált, következetes fapiaci fellendülésre, a faimport szintjének rögzítésére, a fakeserlet szerkezetében az irányzatnak megfelelő alakulásra, amelyeket az 1977. évi koncepcióban feltételezett. Ezzel szemben mi történt?

Az 1978—79. években kialakult rendkívüli belföldi fahiány először azt a látszatot keltette, hogy csak a hazai fa nyersanyag feszített ütemű hasznosításával, erőltetett takarékosági intézkedésekkel lehet az ellátás egyensúlyát fenntartani. Ez az időszak figyelmeztetett arra is, hogy az új feltételek között nem építhetjük a hazai ellátást kizárólag a szocialista import változatlan vagy növekvő mennyiségére, kiegyensúlyozott beérkezésére. A fenyőkitermelések ugyanis egyre messzebb kerültek tőlünk, egyre nagyobb beruházásokat igényelnének.

Alig telt el azonban egy év, 1980-ban — a szabályozás és a konkrét intézkedések hatására — a belföldi ipari fafelhasználás nem várt hirtelenséggel csökkent, miközben a tőkés export feltételei is kedvezőtlenül alakultak. Az utóbbi években erőforrás-átcsoportosítást okozott a tüzelési célú fa iránti kereslet növekedése és egyben megzavarta a termelési szerkezet kialakított fejlődési irányát.

Mindezek hatására szükséges volt, hogy a megjelölt fejlesztési elképzeléseinket, gazdasági stratégiánkat újból elemezzük és — nem eltérve a kijelölt iránytól — „pályát módosítsunk” ütemezésben, arányokban a konkrét időszak adottságai alapján.

Az értékelés az elmúlt esztendőben megtörtént. Ennek nyomán a népgazdaság hosszú távú tervkoncepciójának részeként elkészítettük az ezredfordulóig az erdőgazdálkodás és elsődleges faipar fejlesztési tervét.

*

Mielőtt részletesebben ismertetném a hosszú távú fejlesztési tervet, vázolom a fagazdaság 1980—2000. évekre várható főbb gazdaságpolitikai alapjait.

a) A belföldi faellátás javítása, a faimport mérséklése és a gazdaságos tőkés export fokozása érdekében a hazai erdő rendelkezésre álló hozamának optimális hasznosítása

- az élőfaállomány-gazdálkodási terv szerint vágható fa piaci igényekkel összehangolt kitermelésével;
- a kitermelt fa hasznosítási arányának növelésével;
- a faanyag ipari és energiacélú terméké történő komplex feldolgozásával.

b) Az erdő hosszú távon folyamatos fahozamának, valamint környezetvédelmi és szociális szerepének egyidejű bővítése

- az erdő tudományosan megalapozott, ökológiai és ökonómiai szempontokat egyaránt érvényesítő művelésével;
- a racionális földhasznosítás keretében az erdőterület és a fásítások növelésével.

c) Az előbbi két termelési cél alapvető feltételrendszerének biztosítása

- a műszaki fejlesztés meggyorsításával, a nagyüzemi gazdálkodás feltételrendszerének megteremtésével;
- a dolgozók jövedelmi helyzetének, munka- és életkörülményeinek javításával;
- a szervezeti keretek illesztésével.

A stratégiai célok megvalósulásához mindenekelőtt várható favagyonunk és a *fafelhasználás várható alakulását* és belső összetételét kell megvizsgálnunk.

Gazdálkodásunk alapvető célja, hogy a lakosságot és a feldolgozóipart igényük mértékéig mennyiségileg és minőségileg kielégítsük, ezen túlmenően a gazdaságos exportot növeljük és az importot szinten tartjuk.

A hosszú távú koncepció kiinduló alapja az, hogy — az európai átlagnál jóval kisebb arányú — *hazai erdők összes fahozamára folyamatosan szükség van*. A hazai növekedési ütem és az ezzel összefüggő fafelhasználás lehetséges alternatívái hosszú távon nem befolyásolhatják a fakitermelés és a hasznosítási arány növelésének programját.

Az összes hazai fafelhasználást 2000-ben 2,0—2,4 millió m³-rel többre tervezzük a mainál, így eléri a 11,4—11,8 millió m³-t.

Számításaink szerint 20 év alatt a hasznosításba vont hazai faanyag 47⁰/₀-kal nő, a fabehozatalunk szinten marad vagy valamelyest csökken, kivitelünk pedig több mint kétszeresére növekedik.

Néhány fontosabb, kiemelt termék felhasználásánál a tudatos helyettesítő törekvésekkel számoltunk. A fenyőfűrészáru-felhasználás az ezredfordulóig — a jelenlegi kontingens mértékéig — fenntartható, de a távlati terv II. változatában feltételezzük ennek legfeljebb 12⁰/₀-os csökkentését. A növekvő igények kielégítésére a lap- és lemezgyártás fokozott ütemű növelésével, mint helyettesítő termékkel számolunk.

A hazai erdők hozamának kihasználását sokáig gátolta az a körülmény, hogy a szükséglet zömmel fenyőben jelentkezik, amelyből csak elenyésző a kitermelési lehetőség. Az elmúlt két évtizedben nagyarányú változás tanúi vagyunk e téren.

A növekvő fahiány a feldolgozás és felhasználás egyre újabb lehetőségeit tárta fel. Ma már lényegében nincs olyan fafaj, vagy farész, amely technikaiilag nem dolgozható fel ipari célra. A legújabb eljárásokkal a fogyasztói szokások változtatása nélkül is kiváltható fenyő, a tölgy és a bükk fűrészáru egy része gyenge minőségű lombosfával, az agglomerátlap-gyártás módszereivel. Még itthon nem kellően feltárt, de a világban már számos helyen kutatott és alkalmazott lehetőség a fa vegyipari, illetve mikrobiológiai hasznosítása, végső soron a fa teljes körű, komplex ipari feldolgozása.

Új és a következő időszakban meghatározó tényező, hogy az energiahordozók az ipari nyersanyagokkal szemben is felértékelődtek és ez a változás egyelőre tartósnak látszik. A fa megnövekedett energiacélú hasznosítási igénye elsősorban azt a faanyagot vonja be, amelyet az ipar nem tud racionálisan felhasználni. Mindebből leszűrhető, hogy a hazai, egyoldalúan *lombos erdők fahozamának teljes kiaknázását a következő 20 évben a fafelhasználási szerkezet nem gátolja.*

A szükségletek kielégítésének legnagyobb forrása a fakitermelés. Az erdők faállományának folytonos nyilvántartását, a hosszú távú társadalmi érdeket nem sértő hozamok meghatározását, a hozam bővítését célzó teendők előírását az erdőrendezés végzi. Ez a rendszer megfelelő biztonsággal képes kijelölni a fakitermelés lehetséges növekedési ütemét úgy, hogy se rablógazdálkodás, se felesleges akkumuláció ne alakuljon ki.

Az ezredfordulóra közel 30%-kal nő a fakitermelés, 20 év alatt 175 millió m³ bruttó fahozammal. Míg 1980-ban a faállomány 2,9%-át termeltük ki, addig 2000-ben ez az arány 3,3%-ra növelhető úgy, hogy közben még a bázis is nő. A fakitermelés-növekmény 43%-a az erdőgazdaságoknál és 46%-a a termelőszövetkezeteknél jelentkezik. A kitermelés fafajszerkezetében csökken az akác, szintén marad a cser és a többi fafaj növekszik.

A rendelkezésre álló faanyagforrás mintegy félmillió m³-rel tovább bővül az *erdei apadék csökkenésével.* Ezt a növekedést hosszabb távon csak akkor érhetjük el, ha olyan kitermelési technológiákat alkalmazunk, amelyekkel kevesebb faanyag marad a vágástéren.

Ilyen technológia a jelenlegi gyakorlatban a hagyományos termékek helyett az apríték termelése. Ez a technológia azonban ez idő szerint a különböző tulajdonságú faanyagot összekeveri, és így az csak a legalacsonyabb igényű fafelhasználásra alkalmas. A fejlesztések azonban mind a termelésben, mind a felhasználás irányában biztató eredményekkel folynak, így számolunk az aprítéktermelés bővítésével, mint a fahasznosítás javításában az egyik legfontosabb technikai lépcsővel. Várhatóan hamarosan olyan technológia is kialakul, amely termelékenyen és olcsón termel aprítékot, kizárólag a ma apadéknak számító vékonyfából. Ezredfordulóig 1,4–1,5 millió m³ aprítékot tervezünk termelni. Ebből a forrásból bővül az agglomerátlap-gyártás, a furfurolgártás nyersanyagbázisa, megteremthető a mikrobiológiai feldolgozás. Az apríték energiacélú hasznosítása is nagymértékben növekszik, ennek egy része a hagyományos tűzifaigényt pótolja, de számottevő fűtő- és tüzelőolajat is kivált.

A faanyagforrás bővítésének, illetve felértékelésének harmadik módja a *faipari melléktermék és hulladék* bevonása az ipari hasznosításba. Ez az ezred-

fordulóig mintegy egymillió m³-rel bővíti a farost- és forgácslapgyártás alapanyagbázisát. További félmillió m³-t kívánunk felhasználni a vegyiparban és a mezőgazdaságban.

Hazánk összes *faimportját* 2000-ig nem szándékozunk növelni, sőt második változatként, csökkentését tervezzük.

A lakosság és a feldolgozóipar fatermékellátását — a faimport mellett — alapvetően meghatározza a *faipari termékek* termelésének volumene és egyre inkább minősége, szerkezeti összetétele.

Matematikai prognózisunk fenyő fűrészáruból 30%-os növekedést jelez. A termelés azonban nem növekedik, sőt az importlehetőségek szinten tartásával, esetleg csökkenésével számolunk. Ezért helyettesítő termékekkel pótoljuk a növekvő igényt. A helyettesítést elsősorban agglomerált lapfélésekkel és lombos fűrészárúval tervezzük. A lombos fűrészipari termelés 44%-kal emelkedik. E célokat csak egy tudományosan kimunkált fenyőhelyettesítési program keretében valósíthatjuk meg. A *lemezfélések* termelése megkészszerződik. Itt a felhasználásban a nemzetközi tapasztalatok alapján jelentős szerkezetváltozással számolunk.

Új termékkel (középkemény farostlemezzel) kívánjuk helyettesíteni egyrészt a vékony farostlemezt, másrészt a fenyő és lombos fűrészáru egy részét.

A *faforgácslap*-termelésben dinamikus fejlesztést irányoztunk elő. Gyökeres minőségi változásra számítunk, elsősorban az idompréselt termékek (nyílászárók, csomagolók, bútorok stb.) irányába. A faforgácslap a fenyő fűrészáru helyettesítés legfontosabb terméke. A termelés a két változatban 2,5, illetve 3-szorosára növekedik. A cementkötésű forgácslaptermelésben közel 8-szoros növekedéssel számolunk és egyre nagyobb részt kap a tőkés exportban.

Azzal számolunk, hogy a *fa vegyi és mikrobiológiai* feldolgozásából származó termékek iránti igény is növekszik, a termelőkapacitások a második évtizedben gazdaságosan létrehozhatók. A furfuolgyártás fejlesztése a vegyi és a mikrobiológiai feldolgozás (takarmányélesztő- és fehérjetakarmány-gyártás) céljára igénybe vehető fahulladékoknak csak egy részét képes hasznosítani. Egyes országokban fahulladékokból nagyüzemi termeléssel már évtizedek óta jelentős mennyiségű állati takarmányt és egyéb, hidrolízisipari terméket állítanak elő. Megítélésünk szerint ilyen irányú hazai hasznosítás is reális cél a második évtizedben.

Az *export* bővítését részben a belföldi igények növekedése, részben a hagyományos választékok iránti csökkenő érdeklődés fékezheti. A jövő szempontjából alapvetően szükséges — fokozott kereskedelmi munka mellett — az exporttermékek feldolgozottsági fokát növelni.

Az export terén 1998-ig terjedő időszaknak kiemelt feladata a jugoszláv—magyar cellulózipari együttműködéssel összefüggő papírfaszállítási kötelezettség. A nemzetközi kooperáció ezredfordulón túli továbbfejlesztése esetén a nyersanyagexportunk formailag nem csökkenne, de a kooperációval tulajdonképpen a hazai papírgyártást látjuk el félkész termékkel. Nem kedvező azonban, hogy a külföldön végzett cellulózyártást nyersanyaggal fizetjük. További megoldást jelenthet új technológiák alkalmazásával hazai fenyő alapanyagon gyengébb minőségű papír előállítására alkalmas cellulózt gyártani és a felesleget késztermék formájában exportálni, illetve annak cseréjével hazai szükségletnek megfelelő minőségű cellulózt importálni.

Indokolt megvizsgálni, hogy az előbbieken ismertetett termelési célokat milyen eszközökkel tudjuk az elkövetkezendő időszakokban elérni.

Első helyen a kutatás feladatairól kívánok szólni, mint elsődleges termelő-erőről. A kutatás területén az alkalmazott kutatásokat kell tovább növelni, a vállalati megbízásokat fokozni, a kutatási eredmények gyakorlati bevezetését szorgalmazni.

A kutatással szemben követelménynek tartjuk, hogy a munkaerőhelyzet, a műszaki és a pénzügyi lehetőségek figyelembevételével adjon útmutatót adott időszakban a fejlesztés irányára, megoldására.

Az előbbieket szerint a kutatási eredmények iránti igény a következő témákban jelentkezik sürgetően:

Az erdészeti kutatásban:

- a genetikai potenciál növelése (nemesítés, tölgy-, bükkmakktermés-ingadozás hatásának kizárása),
- az erdészeti gépesítéssel kapcsolatos innovációs stratégia meghatározása,
- a géprendszerek tipizálása, a félautomata és automata megoldások bevezetésével kapcsolatos problémák feltárása,
- az erdőgazdasági vállalatok és üzemek irányításának fejlesztése a korszerű technika alkalmazásával, mint pl. a számítógépes modellek, információs rendszer, termelési, döntési, irányítási, ellenőrzési módszerek, termelési függvények.

A faipari kutatásban:

- a fűrészipari alapanyag optimális hasznosítása — programozás, osztályozás, szerszámozás, szelvényáru minőségjavító készletezése,
- a fenyő fűrészáru helyettesítésének további vizsgálata, műszaki feltételeinek meghatározása,
- a továbbfeldolgozás technikai feltételeinek további tökéletesítése — szárítás, ragasztás, termelési veszteségek csökkentése,
- a fa komplex hasznosítása — vegyi és mikrobiológiai hasznosítás.

A tudományos kutatómunkához csatlakozó feladat a műszaki fejlesztés.

A növekvő faanyagforrás komplex hasznosítása alapvetően meghatározza az erdőgazdálkodás műszaki fejlődésének feladatait. Feltételezzük, hogy folyamatos és dinamikus eszközpótlással, valamint a gépesítés fejlesztésével technikai, technológiai váltást hajtunk végre az erdőgazdálkodásban. Ezzel kísérletet teszünk az évtizedes lemaradás felszámolására:

- elsősorban a legnagyobb fizikai igénybevételt jelentő munkaműveleteket helyettesítjük és az élőmunka helyettesítésére racionális eljárásokat vezetünk be,
- műveletgépesítésről áttérünk a folyamatgépesítésre, a hatékony géprendszerek alkalmazásával, a gépállomány típusainak egységesítésével,
- fokozzuk a faanyagú erdei biomaszra nagyobb arányú hasznosítást szolgáló gépek, géprendszerek alkalmazását (aprítéktermelést),
- kiépítjük az erdőgazdasági gépállomány javítóbázisának hálózatát,
- fakitermeléssel arányosan bővítjük az erdei úthálózatot,
- növelni akarjuk az erdészeti gépgyártást részben hazai megoldással, részben a KGST-n belül, szakosítva.

Mindezek eredményeképpen az ezredfordulóra a fatermesztési munkák gépesítettségét a jelenlegi 40—65%-ról 85—95%-ra, a fahasználati munkák ese-

tében pedig 55—99⁰/₀-ról a 95—99⁰/₀-ra tervezzük emelni.

Az elsődleges faipar műszaki fejlesztésének feladatát meghatározza az import fenyő behozatalának alakulása és ennek pótlására, illetve kiváltására az agglomeráltlap- és -lemez-gyártás intenzív fejlesztése, a hulladékanyagok hasznosítása, valamint a bútoripar, épületasztalos-ipar szerelőiparrá történő átalakítása.

A fűrésziparban a műszaki fejlesztésnek a minőség javítását, a kihozatal növelését kell szolgálnia, új alapanyag-feldolgozó kapacitásnövelést nem tervezünk.

Mint már említettem, a *forgácslapgyártást* kívánjuk a jövőben a legdinamikusabban fejleszteni. Előbb a meglévő telephelyek racionális bővítésével, később — feltehetően az ország északkeleti térségében — új üzem létesítésével. A fejlesztés nemcsak mennyiségi, hanem a termékszerkezetet is módosítja; új tulajdonságokkal rendelkező, új felhasználási területekre alkalmas forgácslaptermékek gyártókapacitásait kell megteremtenünk.

A felületkezelés növelése a bútorlapgyártáshoz és a portálberendezések gyártásához szükséges. A cementkötésű faforgácslapok termelésének további növelését a könnyűszerkezetes építési mód terjedése, illetve a kiváló exportlehetőségek indokolják.

A *farostlemeziparban* a nedves eljárású farostlemezgyártást nem fejlesztjük. Új termékként tervezzük a középkevény farostlemez termelésének fejlesztését, mert felhasználási területe rendkívül sokrétű a bútoriparban, az épületasztalos-iparban.

A *parkettagyártó* kapacitások lépcsőzetes rekonstrukciójával a várhatóan mérsékelt igénynövekedés kielégíthető. Új kapacitások beállításával nem számolunk.

A *bútor- és épületasztalos-ipari alkatrészgyártó* kapacitásokat — mind a fűrészipar, mind a forgács- és farostlemezgyártás vertikumaként — növelni szándékozunk olyan mértékben, hogy például a bútoripar alkatrészgyártó kapacitása ezzel összhangban a felére csökkenjen. A célkitűzés csak az elsődleges faipar, a bútoripar és az épületasztalos-ipar vállalatai közötti kooperáció további erősödésével valósulhat meg.

A növekvő fejlesztési célok megvalósítása csak növekvő beruházási forrásokkal oldható meg. Az *erdőgazdálkodás* az ezredforduló utolsó öt éves szakaszában az V. öt éves tervidőszakhoz képest — 1981. évi áron számolva — csaknem 2,5-szer több fejlesztési forrást igényel. Az elsődleges faipar fejlődésében a fejlesztés nagyobb hányada a VII. öt éves tervidőszakban jelentkezik. Az utolsó öt éves szakaszban már az új belépő beruházások volumene a szinttartó beruházásokkal közel azonos.

*

A gyakorlat érdekeit szolgáló alap- és alkalmazott kutatás növekvő szerepe és a gyors technikai váltás az időhorizont leszűkülését hozza magával, ezért az *oktatás, továbbképzés kulcsfontosságú*.

Az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar fejlesztése a szakember-összetétel számottevő javítása mellett a szakoktatás fejlesztését is megköveteli. Szükségesnek látjuk hosszabb távon a tantárgyi reformokat, az oktatás módszereinek fejlesztését.

A szervezett, célratoró posztgraduális képzés minden szinten továbbra is nélkülözhetetlen.

Nem feledkezhettünk meg arról, hogy a termelés erőforrásaiban rejlő lehetőség kiaknázása csak a termelési viszonyok és a termelőerők együttes fejlődésével lehetséges. E munkának szerves része a *szervezet korszerűsítése* is. A szellemi és anyagi erő összefogása érdekében tovább támogatjuk az erdőgazdálkodóknak a közös érdekeltségen nyugvó, szoros együttműködését. Ez irányú törekvések és eredmények elsősorban a *társulások* létrehozásával már szép számban vannak. Ezek szervezése, létrehozása a következő időszakban tovább folytatható. Egyidejűleg azonban tovább kell lépni magasabb szervezeti, társulási formák létrehozása irányában is. Alapvető érdekünk a vállalati *érdekelttség* folyamatos fenntartása mind az erdőgazdálkodás, mind a faipar területén. Ezt a szabályozórendszer továbbfejlesztése során figyelembe kell venni.

Az erdőgazdálkodási alaptevékenységben ugyanis számos olyan beruházás van, amelynek megtérülése nem érheti el a társadalmi átlagot (erdősítés, erdőfeltárás stb.). Ezeket a beruházásokat világszerte támogatják az államok, mert csak ilyen módon érhető el a pillanatnyi versenyképesség. Az erdőgazdálkodás az erdő környezetvédelmi funkciójának megőrzésére, javítására, illetve immateriális társadalmi szolgáltatások nyújtására is hivatott. Ez a tevékenység a faárak költségtartalmában nem szerepelhet, hanem az erdőgazdálkodók költségvetési kapcsolataiban kell megjeleníteniük. Az erdőgazdálkodás és elsődleges faipar a technikai színvonal utolérésének szakaszában van és lesz az ezredfordulóig. Az ebből származó gyorsított fejlesztést a szabályozórendszerben szintén szükséges figyelembe venni. (Ilyen például az amortizáció visszatartása, időszakonként indokolt céltámogatások.)

Abban, hogy az elmúlt időszakban a vázolt eredményeket elértük, az erdőfenntartási alapra épített speciális szabályozórendszernek: az erdőfenntartási munkák éves pénzügyi elszámolásának és az erdőfenntartási járuléknak nagy szerepe volt. Az erdőgazdálkodás — a mezőgazdasághoz hasonlóan — nem az átlagos, hanem a marginális ráfordításokból indul ki és a gazdálkodás természeti feltételei a tevékenység jövedelmezőségét nagymértékben befolyásolják. Azért ebben a tevékenységben speciális differenciálást az erdőfenntartási járulékkal kell továbbra is alkalmazni.

Ugyanakkor a vállalatok érdekeltségét az erdők fenntartásában és bővítésében csak különleges szabályozással; az erdőfenntartási alappal, a hozamok és költségek éves összevetésével lehet megoldani. A rendszer jól bevált, fenntartása továbbra is indokolt.

A termelési célok megvalósításához megjelölt feladatok közül — fontossági sorrend nélkül — negyedikként a *munkaerő-gazdálkodást* kell megemlíteni.

Az erdőgazdálkodásban a következő időszakban is a növekvő feladatok mellett létszámcsökkenéssel kell számolnunk. Az első évtizedben nagyobb (évi 1⁰/₀-os), a második évtizedben mérsékeltebb (0,5⁰/₀-os) csökkenést prognosztizáltunk, feltételezve, hogy erre az időszakra beérnek azok a szükséges törekvések, amelyeket a munkaerő megtartására érvényesítünk. A munkaerő ilyen mérvű csökkenése a termelési feladatok növekedése mellett most már csak úgy képzelhető el, ha összetételében alapvető változás következik be. A létszámcsökkenéssel szükséges erős termelőkenység növekedése mögött *kvalifikált munkaerőnek* kell lenni. A szakképzett fizikai munkaerő 23⁰/₀-kal növekszik az ezredfordulóra.

A faipari fizikai munkaerő létszámának enyhe (6⁰/₀-os) növekedésére számítunk, amit a belépő új kapacitások vesznek fel és szakképzettségük 76⁰/₀-os emelkedését tervezzük.

A következő időszakban továbbra is kiemelten kell foglalkoznunk a *termelés emberi vonatkozásaival*. Az erdőgazdálkodásban az ezredfordulón változatlanul kulcsfontosságú munkaterület lesz a változó, szabadtéri munkahely, amely az erdőgazdálkodás sajátossága. E munkahelyen dolgozik majd a fizikai dolgozók 30—35%-a.

Az emberi gondok, problémák nem szorulhatnak háttérbe a gazdálkodás egyetlen szintjén sem. Számolunk azzal, hogy az emberről való fokozottabb gondoskodás, az élet- és munkakörülmények tervszerű fejlesztése a következő időszakban is a kiemelt feladatok közé tartozik, mert ez a munkaerő megtartásának alapvető feltétele.

A hosszú távon kialakított feladatok megvalósulása elképzelhetetlen a *termelő erdőalapok* fenntartása, bővítése nélkül.

Az elmúlt 10 évben összességében mintegy 280 ezer hektár erdőültetést, ezen belül 110 ezer hektár új erdőtelepítést és fásítást végeztünk, 1980 végén az ország „erdő” művelési ágba sorolt területe 1610 ezer hektár, az ország egész területének 17,3%-a volt. Ezen felül további, mintegy 100 ezer hektár terület szolgálja közvetve az erdőgazdálkodás funkcióit. Összességében tehát az ország területének 18,3%-a áll jelenleg az erdőgazdasági termelés szolgálatában.

Az erdőgazdálkodásban elsődleges feladat a kitermelt erdők pótlása, a kitermelt erdőterületnek lehető legrövidebb időn belüli, a termőhelynek legmegfelelőbb fafajokkal történő újraerdősítése. Az ezredfordulón egy évben több mint 30 ezer hektár erdő felújításával számolunk, ami a jelenlegi feladatok több mint 70%-os növekedését jelenti.

Abban semmilyen fórumon nincs vita, hogy erdőt telepíteni — a bővített újratermelés forrásaként — ma indokoltabb törekvés, mint korábban. Ezt igazolják a nemzetközi tendenciák is. Az MTA által gondozott ökológiai potenciálokat felmérő tanulmány 20 év alatt 300 000 hektár új erdőültetéssel számolt. A hosszú távú terv ebből 220 ezer, illetve 280 ezer hektár erdőtelepítést prognosztizált. Ennek megvalósulásához azonban növekvő központi forrás — összesen 11,5, illetve 13,6 milliárd forint — mellett, az eddigieknél nagyobb vállalati saját anyagi eszközökre és sokoldalúbb társadalmi összefogásra van szükség. A tervezett telepítés megvalósulása után az ország erdőszűrsége a jelenlegi 17,3%-ról 19,6—20,3%-ra változna.

Az erdőgazdálkodásban egyre nagyobb súllyal szerepel a környezet — azon belül is elsősorban a környezetvédelem.

Az őshonos fafajokból álló, úgynevezett „természetszerű” erdők területe nem csökkenhet, az ökológiai szempontok fokozódó jelentőséget kapnak.

Meglevő erdőállományaink létét, fatermő képességét — az elmúlt időszakban egyre fokozódó — környezetszennyezés komolyan veszélyezteti. A védelem társadalmi érdek, a tennivalók megfogalmazása, illetve eszközrendszerének megteremtése sürgető feladat.

Bár az erdő anyagi hozama a következő időszakban kiemelt fontosságú, továbbra is számolnunk kell a vele szemben támasztott társadalmi igény folyamatos növekedésével. Az ötnapos munkahét általános bevezetésével a dolgozók szabad ideje tovább nő és ezzel az erdőt látogatók számának emelkedését is feltételezhetjük. Ennek megfelelően tovább kell növelni az üdülési, szociális, kulturális igényt szolgáló erdők területét és ezzel együtt a pihenést nyújtó berendezéseket is. Ugyanakkor fontos követelmény, hogy társadalmunk kulturáltan vegye igénybe az erdő szolgáltatásait, részesítse az eddiginél sokkal nagyobb védelemben az erdőt.

Az erdőgazdálkodás és a hozzá szervesen kapcsolódó elsődleges faipar olyan gazdasági mutatókkal rendelkezik, amelyek a népgazdaság számára kiemelt jelentőségűek. Csekély import- és energiatartalommal nem rubel elszámolású importot vált ki és kedvező exportgazdaságossággal bővíti a nem rubel elszámolású kivitelt, hozzájárul az energiaracionalizáláshoz, az emberi környezet védelméhez.

Megállapítható, hogy az erdőgazdálkodás és elsődleges feldolgozás hosszú távon képes bővíteni termelését és társadalmi szolgáltatásait, ha töretlen fejlődése biztosítható a biológiai alapok gyarapítása, a korszerű termelési és feldolgozási technológiák, a technika fejlesztése és a dolgozók érdekeltségének fenntartása révén. A továbbfeldolgozó ipar fejlesztésével olyan ipari termékszerkezet valósul meg, amely a nagy tömegben rendelkezésre álló hazai fa nyersanyagot piacképes termékek gyártásával hasznosítja, és ezzel megoldja a fa takarékos feldolgozását, komplex hasznosítását.

Ennek megvalósítása most az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar területén dolgozó kutatók, oktatók, gyakorlatban és államirányításban dolgozók együttes, egyszerű feladata.

KERESZTESI BÉLA *akadémikus:*

A kutatás a távlati fejlesztés szolgálatában

Az Erdészeti és Faipari Hivatal (EFH) vezetőjétől azt a feladatot kaptam, hogy ismertessem a távlati terv kutatási bázisát, azokat a kutatási eredményeket, melyek alapjai lehetnek a fejlesztésnek. Az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Szövetsége (IUFRO) felmérése szerint a kutatási eredmények elérése és alkalmazása között eltelt idő jó esetben 3–5 év, átlagosan pedig 20–25 év. Alapvetően tehát a 20 éves fejlesztéshez már most rendelkezünk kell a megfelelő kutatási eredményekkel. A fő feladat tehát a realizálás lesz. Van azonban számos kérdés, mely további kutatást igényel, és a 20 éves periódusban természetesen felmerülnek gyors megoldást igénylő problémák is.

A mondanivaló kifejtése mégsem könnyű. Az elmúlt években több megnyilatkozásunk meglehetősen felborzolta a szakmai közvéleményt. Az elsők voltunk, akik az üzemtervek aktualizálása után kérdést tettünk fel az erdőrendezési adatbanknak a kitermelhető fatömegről. A kapott válasz országos vitát váltott ki, sokan nem akarták elfogadni, hogy 2000 táján 9 millió m³ fát lehet kitermelni, és hogy vannak fakitermelési tartalékaink is. Amikor aztán az EFH ismételten ellenőrizte az adatokat, kitűnt, hogy 10–11 millió m³ fát lehet majd kivágni. Igyekeztünk időben felhívni a figyelmet az erdőművelés ez idő szerinti válságára. Az e körül támadt disputa Győrben, az Országos Erdészeti Egyesület közgyűlésén rendezett pódiumvita során került nyugvópontra. Közel hét éve vitatják az általunk kezdeményezett fakitermelési rendszereket. Ezek a viták elbátortalanodáshoz is vezethetnek. Ezért örültem, amikor a Szovjetunió Kommunista Pártja XXVI. kongresszusának jegyzőkönyvében *L. I. Brezsnyev* beszámolójában a következő mondatot találtam: „Ugyanakkor magának a tudománynak is állandóan amolyan »csendhábóritónak« kell lennie, ki kell mutatnia, milyen területeken mutatkozik pangás és elmaradás, hol teszi lehetővé az ismeretek mai színvonala a gyorsabb, eredményesebb előrehaladást. Gondolkodni kell azon, hogyan lehet ezt a munkát az irányítási mechanizmus szerves részévé tenni.”